

АРХІВ ОЛЬГИ ОЛЕКСАНДРИ ДУЧИМІНСЬКОЇ У ФОНДАХ ЛЬВІВСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ УКРАЇНИ імені В. СТЕФАНІКА

Марія Кольбух

*науковий співробітник відділу рукописів
ЛННБ України ім. В. Стефаніка, канд. іст. наук*

Подано огляд особового фонду письменниці, перекладача, літературного критика, публіциста, етнографа, педагога, громадського діяча Ольги Олександрі Дучимінської, основу якого становлять рукописи прозових та поетичних творів, листування, фотодокументи, доповнені біографічними матеріалами, документами до історії архіву Ольги Дучимінської та колекційними матеріалами.

Ключові слова: *особовий архів Ольги Олександрі Дучимінської, автографи творів, поезія, проза.*

The article gives an overview of the personal fond of Olha Oleksandra Duchyminska — the writer, translator, literary critic, publicist, ethnographer, teacher, and social activist. The papers consist of prose and poetry manuscripts, correspondence, photographic documents, supplemented with biographical and collectible materials, documents on the history of the fond acquisition.

Keywords: *personal papers of Olha Oleksandra Duchyminska, creative autographs, poetry, prose.*

Предоставлено обозрение личного фонда писательницы, переводчика, литературного критика, публициста, этнографа, педагога, общественного деятеля Ольги Александры Дучиминской, который состоит из рукописей художественных произведений, переписки, фотодокументов, а также некоторых биографических материалов, документов к истории архива Ольги Дучиминской и коллекционных материалов.

Ключевые слова: *личный архив Ольги Александры Дучиминской, автографы произведений, поэзия, проза.*

Рукописні матеріали Ольги Олександрі Дучимінської (1883–1988) — письменниці, перекладача, літературного критика, публіциста, етнографа, педагога, громадського діяча — надійшли до Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаніка (далі — ЛННБ України ім. В. Стефаніка) у березні 1995 р. від її

внука історика Івана Мигула, на той час професора Білопського університету в Канаді та викладача Києво-Могилянської академії. Цей факт зафіксовано в акті прийому матеріалів до бібліотеки. Рукописному фонду присвоєно порядковий номер — 254. Робота з опрацювання матеріалів фонду проводилася впродовж 1998–1999 рр. Уже після її завершення проф. Іван Мигул ще додав нові документи, які були опрацьовані у 2000 р. і з них сформовано додатково 99 одиниць збереження. Тепер фонд налічує 387 одиниць збереження, обсягом близько 2 760 арк. Це рукописи, машинописні копії, фотокопії та колекційні видання 1873–1992 рр., написані здебільшого українською мовою, кілька творів — польською, німецькою та російською мовами.

Народилася письменниця 8 червня 1883 р. в с. Миколаїв* у сім'ї директора школи Василя Решетилевича та його дружини Броніслави з роду Литвинів. Початкову освіту отримала вдома. Продовжила навчання у жіночій віділовій школі м. Станіславова, однак через втрату 1897 р. батька школу закінчити не вдалося. Завдяки опіці брата матері, катехита станіславівських шкіл Йосипа Мар'яна Литвина, який влаштував її як сироту у школу сестер-василіанок у м. Яворові, здобула семирічну освіту, а впродовж 1899–1902 рр. продовжила навчання у Вчительському семінарії в Перемишлі. Після його закінчення і до 1930 р. працювала вчителькою у селах на Львівщині та Станіславівщині (с. Залози Жовківського повіту, с. Бутини Сокальського повіту, с. Лисовичі та с. Задеревач Стрийського повіту, с. Тяпче та с. Ценявя Долинського повіту). 1905 р. Ольга Решетилевич одружилася з учителем народних шкіл Петром Дучимінським, невдовзі у них народилося двоє синів, які у ранньому віці померли. 1908 р. у подружжя народилася дочка, яку назвали потрійним іменем Оксана Лідія Мирослава.

Через стан здоров'я у 1930 р. Ольга Дучимінська припинила освітню діяльність і до 1939 р. працювала у журналі «Жіноча доля», де завідувала відділом критики, а впродовж 1939–1941 рр. — екскурсоводом, з 1944 р. — бібліотекарем, з січня 1945 р. — молодшим науковим співробітником Етнографічного музею Львівського філіалу Академії наук УРСР.

Переломним моментом у житті О. Дучимінської став 1949 р., адже 23 листопада її заарештовують на 25 р. позбавлення волі у

* Тепер Пустомитівський р-н Львівської обл.

зв'язку з вбивством Ярослава Галана. Покарання відбувала у в'язниці (1949–1951) та сибірських таборах (1951–1958). Лише 1968 р. з неї зняли судимість і формально поновили у правах, не повернувши житло, через те змушена була до кінця життя поневірятися по чужих оселях. Померла 24 вересня 1988 р. на 106-му році життя в Івано-Франківську, де і похована. Повністю реабілітована уже після смерті — 27 листопада 1992 р.

В автобіографії письменниця зазначила, що мала щастя проживати в сім'ї, де книжка була на першому місці, без неї вона не уявляла свого життя [7, с. 295]. Батько цікавився наукою і літературою, володів німецькою, польською та російською мовами. Свої захоплення з дитинства передавав дітям. Під час проживання родини у с. Кунин Жовківського повіту, куди скерували на роботу батька, Ольга часто була у будинку сільського пароха Василя Загаєвича, який мав хорошу бібліотеку і був знайомий з Іваном Франком. Тут відбулася зустріч дванадцятирічної дівчини з поетом, який справив на неї особливе враження, а в 1905 р., вже будучи вчителькою, надіслала І. Франкові свої перші поетичні спроби з підписом Ірма Остапівна. Кращі з них І. Франко опублікував у «Ділі» — «Послідні звуки» (1905), інша назва — «Лебедина пісня», та наступного року в «Літературно-науковому Віснику» — «Іронія Долі» [16, с. 222-226].

1906 р. для О. Дучимінської ознаменувався тим, що доля її звела з письменницею, організаторкою жіночого руху в Галичині Наталією Кобринською, а 30 грудня 1927 р. відбулося знайомство з Ольгою Кобилянською. «Ці дві жінки, — за її словами, — були вчителі мого життя, були друзями моєї молодой душі» [7, с. 302]. Свої твори від найраніших писань вона читала письменницям і завжди отримувала схвальні відгуки. Експертом її творчості був й «молодомузівець» Михайло Яцків [7, с. 326]. Упродовж 1931–1943 рр. О. Дучимінська підтримувала стосунки з професором лінгвістики і теології Іваном Огієнком.

Хоча О. Дучимінська увійшла у літературу як поетеса, вона є автором і прозових творів — оповідань та новел, а також одного поетичного сценарію. Її літературна діяльність тривала понад 75 р. У періодичних виданнях вона виступала також як літературний критик, публіцист, перекладач, етнограф та педагог [15].

О. Дучимінська неохоче публікувала свої твори, про що зазначила у листі від 1933 р. до Євгена Юлія Пеленського: «... чомусь воно мене не вдовольняє, як вже пройшло друком. Навіть на машині своїх річий не даю переписувати — не люблю. І найрадше пишу своїм письмом або даю переписувати комусь з близьких мені» [9, арк. 3]. Такої позиції вона дотримувалася і в подальшому. 5 грудня 1960 р. пише бібліографу Володимирі Полеку: «Я не любила бачити свої оповідання друковані. Я любила їх читати, кому я хочу [...]. Мої повісти, було кілька, я не хотіла друкувати, а читала друзям і близьким (не по крові, а близькі духом) як Кобринська, Кобилянська, Яцків, Лукіянович, маляр Новаківський, Кульчицька Олена, Кисілевська, Огієнко, Олесь, Богацький, Русова, Королева, Королів-Старий» [7, с. 321]. У зв'язку з цим друкована прижиттєва творча спадщина О. Дучимінської нечисленна — поетична збірка «Китиця незабудьків» (1911 р.), нарис «Наталія Кобринська як феміністка» (1934 р.), повість «Еті» (1945 р.), поетичні, прозові твори, переклади у періодичних виданнях.

Дослідник життєвого і творчого шляху О. Дучимінської Володимир Пахомов поділив її поетичну та белетристичну спадщину на три періоди. Він розглядає поезію 1904–1928 рр., тоді ж опубліковано поетичну збірку «Китиця незабудьків», невільницький поетичний період, що включає тюремну (1949–1951) та сибірську (1951–1958) поезії, а також поетичні твори «на рідній землі» — 60–80-ті рр. XX ст. Прозові твори відповідно охоплюють 1903–1936 рр. — 27 новел і оповідань, повість «Еті» (1945 р.) та кілька прозових мініатюр, створених у 1960–1973 рр. [17, с. 87-89, 146].

Проте доля рукописної спадщини О. Дучимінської така ж трагічна, як і доля самого автора. У зв'язку з ув'язненням письменниці її рукописи до 1949 р. не збереглися. Під час обшуку вилучено листування (160 арк.), особисті рукописи (150 арк.), книгу у рукописному вигляді «Голос совісті» (434 с.), два блокноти із записами та адресами, 150 фотокарток, документи. Визнано антирадянськими за змістом новели й оповідання «Христос родився», «Дзвони», «Різдвяна казка», листи «українських націоналістів» Івана Огієнка (9), Зінаїди Мірної (5), Олени Кисілевської (3), Софії Русової (1), два плакати з антирадянськими написами, книги, періодичні видання. Серед вилученої творчої спадщини — чотири неопубліковані повісті («Весняні дні», «Брехня», «Бідна Таня»,

«Життя і гріх пані Марти»), новели та оповідання, статті, підготовлені до друку, епістолярій з багатьма відомими діячами української та світової культур. У ході слідства усі рукописи та література, забрані під час обшуку, були визнані націоналістичними, і такими, що підлягали знищенню і тому назавжди втрачені [17, с. 14]. Частину своїх рукописів О. Дучимінська знищила сама [7, с. 303], це, очевидно, спогади про визначних співвітчизників.

Рукописні матеріали з часу заслання збереглися завдяки її побратимам по неволі — Мирослави Антонович, Осипи Лучко, Іванни Підлуської та ін. Із них після повернення із заслання та відтворень поезії з пам'яті О. Дучимінська уклала рукописні збірники, продовжувала займатися літературною творчістю, збирала і впорядковувала попередній доробок (просила своїх знайомих віднайти її поезію, прозу та публіцистику у виданнях довоєнного періоду, сама відшукувала їх у бібліотеках), а також намагалася стати членом Спілки письменників. Та перед святкуванням свого столітнього ювілею О. Дучимінській довелося пережити черговий обшук, під час якого знову забрали зібрану та впорядковану її творчу спадщину, зокрема незакінчені табірні спогади [12, с. 233]. Доля їх дотепер невідома [4].

Уже після смерті О. Дучимінської співробітники Літературно-меморіального музею І. Франка у Львові з ініціативи внука Івана Мигула оголосили збір її творів, листів і меморіальних речей серед близьких та знайомих письменниці — Анни Мусянович, Дарії П'ятківської, Івана Шаповала та ін. З нагоди відзначення 110-ї річниці від дня народження О. Дучимінської директор музею Віра Бонь зі шпальт газети «За вільну Україну» у публікації «Хто знав Ольгу Дучимінську?» звернулася до її рідних, знайомих, «хто ділив з О. Дучимінською свій шлях по тюрмах, катівнях, таборах, опікувався нею після звільнення», передавати збережені її матеріали та ділитися спогадами [4]. На це прохання відгукнулися Дарія Загаєвич, Б. І. Шеретило та ін. Вони надіслали до музею збережені автографи творів, листів, фотографії письменниці та спогади про неї.

Акт передачі архіву О. Дучимінської Іваном Мигулом в дар Львівському літературно-меморіальному музею Івана Франка у 1990-х рр. [1] засвідчує, що музей отримав різноманітні матеріали,

згруповані у 59 позицій, — творчі рукописи, листування, іконографічні матеріали, книги (окремі з автографами), періодичні видання 1907–1960 рр., речі побуту та прикраси. Серед рукописної спадщини Львівський літературно-меморіальний музей Івана Франка набув автографи поетичних і прозових творів: «Легенда про художника» (присвячено П. Обалю), «Легенда літньої ночі», «Трембітали трембіти», машинописну копію твору «Художникові, що малював картини життя...»; чернетки листів О. Дучимінської до Станіслава та Ірени Вінцензів (3), О. Дея (1), листи до редакції газети «Наше слово» (2); листи від адресатів: Станіслава та Ірени Вінцензів (23), Лева Геца (23), Л. М. Гладилевича (1), О. Дея (1), О. Кульчицької (2), Л. Коритка, П. Обалю (2), О. Пеленської (1), В. Руснака, різні (6); фото О. Дучимінської з Л. Гецом, П. Обалем (3), С. та І. Вінцензами, різні довоєнні фотографії і фотокопії з них (120), фото родини і знайомих закордоном (47), фото 50–70-х рр. ХХ ст. (150), а також документи (5), пов'язані з її реабілітацією. Тоді ж були передані картини В. Касіяна (2) та Ф. Коновалюка «Місячна ніч».

Мусянович Анна, в якій О. Дучимінська проживала останні роки свого життя, 24 березня 1992 р. подарувала листи письменниці (113), автографи поезій (12), збірку «Пори року» (9 арк.), цикл поезії «Друзям» (1980 р.), поезію в прозі «Весняна симфонія» (машинопис 1989 р.), народне віншування, фотографії (4), телеграму про похорон тощо [2]. Письменник Іван Максимович Шаповал з Дніпропетровська передав до музею у червні 1992 р. через І. Мигула надіслані до нього листи О. Дучимінської (22), поштівки з автографами письменниці (9), фотографію О. Дучимінської з О. Кобиланською, автограф збірки віршів О. Дучимінської, присвячених М. Черемшині [3]. У червні 1992 р. І. Шаповал у своєму архіві віднайшов ще 5 листів О. Дучимінської, які додатково надіслав до музею [18], а у серпні доповнив епістолярій письменниці ще трьома листами [19]. Листи О. Дучимінської прислав також російський письменник Юрій Данилович Гончаров з м. Воронежа [5] та ін.

Зібрані матеріали склали особовий фонд О. Дучимінської, більшу частину якого внук О. Дучимінської І. Мигул передав до ЛННБ України ім. В. Стефаника. Він містить три укладені авторкою рукописні збірки поезій: «Вірші з давніх літ» і вибрані поезії

1950–1959 рр.» [8], «Пісня тюремних пісень» (1949–1951) [10] та «Гасяжні шуми, скорботні думи (мої сибірські картини)» (1951–1968) [13], а також збірку поезії і прози «Розквітають хризантеми» (1903–1965) [11], ліричні цикли «Весна» («Прийшла Весна на Україну», «На селі», «Ой! Як щебечуть соловії», «Веснянка», «Весняний привіт»), «Вірші з давніх літ» («Лебедина пісня», «Іронія долі»), «Пори року» («Весна», «Сибірська весна», «Літо», «Літній вечір», «Осінь», «Троянди цвітуть і в осені», «Паде листя з дерев», «Зима», «До зими») тощо.

В укладених збірках поезій письменниця на титульних аркушах, крім їх назви, вписує хронологічні межі створення поезій, епіграфи до збірок, після кожного записаного вірша зазначає дату і місце написання, в кінці збірок подає зміст, де вказує порядковий номер поезії, назву, кількість рядків або стовпців, слів, дату, місце написання та номери сторінок, де розміщено поезії. У збірці «Пісня тюремних пісень» на звороті титульного аркуша [10, арк. 1 зв.] поміщено авторське слово, де письменниця розкриває етапи та секрети своєї творчості [див. додаток], а на звороті верхньої обкладинки документує: «Дар Анни Голинської з Березова», запис олівцем на нижній обкладинці — засвідчує автора передачі збірки до особового фонду — Возняк О. І.

Поезії, що ввійшли у збірку «Пісня тюремних пісень», охоплюють 33 твори, створені під час ув'язнення О. Дучимінської у тюрмі — 23 листопада 1949 р. — 21 листопада 1951 р. Серед вписаних поезій автор також документує існування твору «Кавказ» (грудень 1949 р.), що складався із 1 004 слів і був переписаний окремо [10, арк. 3 зв.]. Сюди ж письменниця додає свої ранні поезії, два вірші періоду заслання «Сестрі Галі» (1953 р.) та «Остання північ на рідній землі» (1956 р.), а також згодом вписує поезії, створені у 1966–1969-х рр. [10, арк. 30–31 зв.], де засвідчує існування ще одного поетичного циклу «Весною співалося і пісні співалося» [10, арк. 31]. У кінці окремих творів О. Дучимінська робить певні помітки, зокрема після перепису поеми «Богема» (липень–серпень 1950 р.) зазначає: «дарма я надіялася на друзів, ніхто з них за мною не відізвався!», а щодо поезії «Весна 1951» інформує: «кінець сего вірша загубився в пам'яті. Було ще дві частини: перша, як я почула великодні дзвони, друга — похід Первомайський: гомін» [10, арк. 19].

Збірка «Таємні шуми, скорботні думи (мої сибірські картини)» [13] складається з трьох частин: 1) Тайга шумить (жовтень 1951 — 6 листопада 1959 р.), куди увійшла 21 поезія, 2) ... зітхає тайга (6 вересня 1953 р. — 5 березня 1954 р.) — 5 віршів, 3) Таємні шуми, скорботні думи ... (6 березня 1954 р. — 11 лютого 1956 р.) — 15 віршів. Більшість цих поезій присвячено конкретним особам. Авторка сюди вводить також назви поезій, які втрачено: «Марії Ш.», «Сестрі Анні», «Siostrze Marusi» (вересень 1952 р.; 213 слів), «Дерев'яній Магді» (21 січня 1953 р.; 138 слів), розкриває обставини, в яких написано поезії. Після закінчення вірша «Метелик» (інша назва — «Весняний метелик», авторка інформує: «Літом 1952 р. я боліла і сама не ходила (хорувала і зовсім не ходила без помочі). Мене виводили на самотню лавочку (де не було людей) і там я розмовляла з метеликами і квітками. З природи одна тайга довкола шуміла» [13, арк. 14]). Коли О. Дучимінська писала вірш «Вечір» 24 липня 1953 р., «Був тихий вечір. Я одинока сиділа. Сумерки вечірні падали укутуючи світ ... Сонце вже усі проміння позбирало, навіть з вершків дерев. Я душою і думками була у рідному Львові. Там тільки полудне! Певно згадують мене друзі і рідні, це ж мої іменини. О, коли б ви знали, як я глибоко нещасна! Як кервавиться серце моє! Я зовсім невинно страдаю, за що мене так тяжко скарали!!! Свої... свої!» [13, арк. 16].

У збірці «Вірші з давніх літ» та вибрані поезії 1950–1959 рр., куди увійшло 29 поезій, створених у в'язниці та на заслання в Сибіру, та 4 ранніх твори, після запису вірша «Весна 1950 р.», написаного у червні 1950 р. у тюрмі, О. Дучимінська зазначає: «В 1950 р. я за цілий рік не бачила ні квітки, ні зеленого листка» [8, арк. 1 зв.], а в іншій збірці додає: «Бачила тільки вже осенню кусок хрінового листка ... Плакала і цілувала» [10, арк. 8].

В особовому фонді зберігається понад 20 віршів, записаних О. Дучимінською зазвичай на окремих аркушах учнівських зошитів, які авторка неодноразово переписувала і пересилала своїм друзям та знайомим («Біла рожа», «Вечір», «Волинь», «Гимн сонцю», «До моєї Землі і Народу», «Друзям», «Журавлі», «Хрест» та ін.). Прізвища адресатів вона фіксувала на сторінках рукописних збірок. Зокрема у збірці «Таємні шуми, скорботні думи (мої сибірські картини)» [13], найбільше прізвищ — від 20 до 51 — на сторінках, де вписані поезії «Осінь 1953», «Скорботна дума», «На рідній

Землі», «Весняна туга», «Весна», серед них такі відомі прізвиська, як Горбач, Вінценз, Суха, Гец, Цвек, Шаповал та ін.

До особового фонду О. Дучимінської також увійшли рукописні копії її прозових творів, зроблені письменницею, окремі з авторськими правками: оповідання «Казка гірської річки ...» (1928 р.) з циклу «Гуцульські мелодії», «Казка про дві краплинки роси» (1964 р.), «Трембітали трембіти» (1936 р.) з присвятою Станіславу Вінцензу, останнє оповідання до фонду подарувала Мирослава Антонович, новела «Легенда літньої ночі», написана 1 вересня 1960 р. у Львові, а також машинописні списки прозових творів, окремі з автографами письменниці: оповідань «Мати», створене 8 травня 1934 р. у с. Рундгури Коломийського повіту, «Родимий краю» (18 червня 1962 р.), новели «Помста» (1931 р.), «Легенда літньої ночі...» (1 вересня 1960 р.), три машинописні копії поезії в прозі «Весняна симфонія» з дарчими написами Анні Мусянович («пані Нусі») та Галині Бінцар, датовані 1976 р., та без дати — родині Бандрівських. Оповідання «Warum?» створене впродовж травня 1915 — вересня 1922 рр., присвячене Михайлу Яцкову, переписане невстановленою особою в селах Тулова* та Дрочинці**.

На сторінках цієї копії твору О. Дучимінська занотувала, що оповідання перекладено чеською мовою і опубліковано в Празі, а також про публікацію твору у чернівецькому журналі «Промінь».

У рукописній збірці «Розквітають хризантеми» [11] О. Дучимінська поєднає два цикли: I «Вже благословилося на світ ...», II «І засвітило сонце!», де між прозовими творами включено поезію: «Хрест» (1950; інші назви «Я», «На Поділля»), «Лебедина пісня» (1905; навпроти назви письменниця зазначила, що подобалася всім), «До мене молодість прийшла у гості ...» (1965), «Мій Пегас» (1955), був ще один вірш, поміщений на втраченому аркуші (між арк. 18-19), це, очевидно, вірш «О ви, незнані герої» (1962 р.). Прозово-поетичний цикл «Вже благословилося на світ ...» зберігається також у приватному архіві Богдана Гаврилів з Болехова [7, с. 198]. Він включає шість прозових творів: «По ранніх росах» — оповідання 1935 р., «Бідна Таня» — уривок з повісті 1903 р., «Легенда літньої ночі» — новела 1960 р., «Нелюбовні листи» — неопублікована досі

* Снятинський р-н Івано-Франківської обл.

** Кіцманський р-н Чернівецької обл.

новела, «Бабуся» — оповідання 1935 р., «Родимий краю» — оповідання 1962 р. Ті ж твори поміщені й у збірці «Розквітали хризантеми», до них ще додано оповідання «Трембітали трембіти ...» (1936 р.), «Казка гірської річки» (без початку; 1923 р.), «Казка про дві краплинки роси ...» 1964 р. — вони складають другий цикл збірки — «І засвітило сонце!».

У фонді зберігається також поетичний сценарій на 4 дії, створений 1 березня 1964 р. у м. Самборі на згадку про Марка Черемшину.

Більшість поетичних, епічних творів та сценарій «Черемош говорить» О. Дучимінської вийшли друком уже після її смерті, завдяки упорядникам — Роману Гораку [12], Володимирі Пахомову [14], Володимирі Смирнову [6; 7] та Євгену Барану [7]. Однак окремі твори існують лише в рукописному варіанті — новела «Нелюбовні листи», поезії «Глибока тиша» (1950) [10, арк. 6-6 зв.], «Зітхає тайга» (1954) [8, арк. 16-16 зв.], «Колосися поле» (1950) [10, арк. 6 зв.-7], «Осінь» (1950) [8, арк. 13 зв.-14; 10, арк. 14-14 зв.], «Сестрі Галі» (1959) [10, арк. 24 зв.-25], «Тайга шумить» (1953) [8, арк. 7 зв.-8].

З мемуаристики фонд О. Дучимінської містить автографи її спогадів «Моє знайомство з достойною Людиною, письменницею, суспільницею, а саме знайомство з Кобринською Наталею» (уривок), «Мої спогади про Ольгу Кобилянську» (без кінця).

Перекладацьку діяльність письменниці засвідчують уривки статті, переписаної невстановленою особою, — «Ніщшого жите і науки» Е. Арндта, яку О. Дучимінська переклала з видання «Pädagogische Rundschau» (Коломия, 1911). У фонді наявний також автограф перекладу О. Дучимінської уривка драми «Єретик зі Соани» Г. Гауптмана.

У фонді зберігаються замітка письменниці про народну пісню в творчості І. Франка, нотатки та цитати з української та зарубіжної літератур тощо.

Розлогий епістолярій Ольги Дучимінської представлений від 1945 р. (до російського письменника Гончарова Ю. Д.), періоду заслання (до рідних) і до кінця життя. Цікаво спостерігати зміну почерку письменниці — від чіткого, мережаного до письма тремтячою рукою. Тут зберігаються листи та чорнові варіанти листів О. Дучимінської до письменників, літературознавців, зокрема — письменника Івана Шаповала (34 од. зб.; за 1966–1982 рр.), літературознавця Олексія Мороза (8 од. зб.; за 1960–1962 рр.) та ін. У фонді О. Дучимінської наявні листи до її знайомих, друзів,

побратимів по заслання — Мирослави Антонович, Катерини Гаврилів, Мирослави Закалик, Юлії Кархут, Анни Мусянович, Ірени Турчан, Марії та Софії Чолій, Марії Ясеницької, Ірени, дружини польського письменника Станіслава Вінценза (4 од. зб.; за 1966–1969 рр.), Миколи Музичка (4 од. зб.; за 1966–1969 рр.) та ін.

Кореспондентами О. Дучимінської були письменник Дмитро Бандрівський (4 од. зб.; за 1971, 1979 р.), літературознавець Олексій Іванович Дей (2 од. зб.; за 1969 р.), композитор Роман Савицький (3 од. зб.; за 1969–1971 рр.), диригент Людвік Микола Гладилевич (1 од. зб.; за 1966 р.), художники Лев Гец (22 од. зб.; за 1961–1964 рр.), Олена Кульчицька (2 од. зб.; за 1956, 1957 р.), Петро Обаль (7 од. зб.; за 1966–1988 рр.), етнограф, мистецтвознавець Любов Суха (18 од. зб.; за 1977–1987 рр.), скульптор, етнограф, лікар Опанас Шевчукевич, графік Василь Касян (1 од. зб.; за 1962 р.), фотограф Ярослав Коваль (3 од. зб.; за 1970 р.), громадський діяч Буковини Василь Руснак з Бухареста (6 од. зб.; за 1963–1978 рр.) та ін. До неї писали: дружина польського письменника Станіслава Вінценза — Ірена (23 од. зб.; за 1973–1986 рр.), дружина Марка Черемшини — Наталія Семанюк (10 од. зб.; за 1960–1971 рр.), дочка Іванни Блажевич — Дарія П'ятківська (7 од. зб.; за 1981–1985 рр.).

З О. Дучимінською листувалися також науковці в галузі сільського господарства, знайомі, приятелі дочки Оксани, яка закінчила сільськогосподарську академію в Подебрадах, — агроном-ботанік Гаврило Гордієнко та дружина Неля (20 од. зб.; за 1970–1980-ті рр.), вчений-агроном Петро Зелений (2 од. зб.; за 1976 р., 1983 р.).

Адресантами письменниці були приятелі, близькі по духу — Ліда та Олесь Ангелюки, Марія Баріляк, Ольга Гайда, Ольга Годованська, родина Зацерковних (Віра, Марія, Роман), Анна Мусянович, Олег Панчук, Юлія Паньків, Василь Попадюк, Ірина Турчан, Ірена Целевич, а також знайомі, очевидно, із заслання: з Воронежа — Т. Малиш, з Челябінська — Галина Цитнер, з Свердловська — Наталія Швойницька.

У фондї наявне також листування близьких їй осіб та рідних — Мирослави Антонович до Анни Мусянович, Ірени Целевич до Івана Мигула.

Біографічні матеріали у фондї О. Дучимінської представлені з 1948 р. — особовий листок з обліку кадрів О. Дучимінської з Львівського етнографічного музею, довідка про дострокове відбуття

покарання від 23.11.1949 до 19.11.1958 р. (1958), заява та скарга в справі повернення конфіскованого майна (1968), довідка про реабілітацію (1992), а також генеалогічне дерево родини, укладене Іваном Мигулом тощо.

Фонд містить спогади про письменницю «Люблю любити людей» Миколи Музичка (1992), «Арешт Ольги Василівни Дучимінської» Ярослави Турчан, «Любила любити людей» Ірени Целевич, а також спомини О. Возняк (1992), біографію О. Дучимінської Віри Бонь. Тут відображено дослідження творчості письменниці Романом Горакком — «Очікування дня. Ользі Дучимінській — 105!» [1988], «Скромна трудівниця культури. Ользі Дучимінській — 105!» [1988], «Зауваги до оповідань О. Дучимінської «Сумний Христос» [1991], післямова «Хресна дорога Ольги Дучимінської», а також рукописні та машинописні копії прозових творів письменниці із правками дослідника, зроблені у час підготовки до видання книги «Сумний Христос» (Львів, 1992); копії вибраних поезій за 1904–1952 рр.

Серед колекційних матеріалів фонду слід відзначити твори батька — учителя, директора початкових шкіл Василя Решетилевича, прихильника русофільських ідей [10, с. 22], який писав «язичієм»: трагедія «Ксенія (Русь)» (1891) та «Стихотворення і прозаїческія діла» (1882). Фонд містить вірш «Іноді буває» Адама Ріпецького, присвячений Ірмі Остапівні (псевдо О. Дучимінської), надрукований у «Бджолі» (Львів, 1908, ч. 4, с. 8). Відомо, що перший опублікований вірш «Послідні звуки» (1904) О. Дучимінська присвятила своєму вчителю Адаму Ріпецькому. Тут також зберігається вірш А. Симоляка «Художникові, що малював картини життя — золотим пером — прекрасному співцеві Гуцульщини замість вінка на могилу в 90-річчя його народження», присвячений Петрові Обалю [1990 р.]; стаття І. Романченка — критика творчості М. Драгоманова; біографічні відомості про знайомих О. Дучимінської — І. Домбчевську, М. Закалик, М. Ясеницьку тощо. Фонд містить документи дочки Оксани Дучимінської — диплом інженера-агронома, виданий Українською господарською академією в Чехословацькій республіці (1935). Сюди ж долучено протокол обшуку управління КДБ при Раді Міністрів УРСР в Івано-Франківській обл. М. О. Гаврилів з м. Болехова зі списком знайдених і конфіскованих речей (1965). З політв'язнем М. Гаврилівим О. Дучимінська підтримувала зв'язки, надсилала свої твори, статті [12, с. 198-199].

Матеріали до історії архіву О. В. Дучимінської засвідчують, що спершу архів було передано до Львівського літературно-меморіального музею І. Франка. Збережено примірники актів прийому в дар музею матеріалів О. Дучимінської від Івана Мигула, Анни Мусянович, Івана Шаповала (1992), а також листи з інформацією до історії фонду — Юрія Гончарова до Ірини Лужецької (1 од. зб.; за 1992 р.), Дарії Загаєвич до Віри Бонь (1 од. зб.; [за 1992 р.]), Дарії П'ятківської до Івана Мигула (1 од. зб.; за 1992 р.), Івана Шаповала до Ірини Лужецької (1 од. зб.; за 1992 р.), Б. І. Шеретилу до Віри Бонь (1 од. зб.; за 1992 р.).

У фонді зберігається колекція фотодокументів, зокрема 34 фотопортрети та фотографії за 1904–1988 рр. О. В. Дучимінської, а також групові фото — О. Дучимінська з Ольгою Окуневською, Левом Гецом, Миколою Угрином-Безгрішним, Богданом Лепким, Гнатом Мартинцем, Антоном Лотоцьким (1936 р.); Іваном Крушельницьким, Ю. Павлишиним, Левком Янушевичем (1929 р.); Олексою Новаківським та Оксаною Дучимінською. Тут знаходимо сімейні фотографії батьків — Броніслави та Василя Решетилівичів (1893–1938), діда Бачинського, чоловіка письменниці — вчителя Петра Дучимінського, дочки Оксани Дучимінської, онука Івана Мигула та його сім'ї.

Збереглися фотографії О. Дучимінської в народному одязі з часів вчителювання у с. Тяпче, зі знайомими на засланні (1955, 1956), серед учасників наукових конференцій (1960–1964), в колі сім'ї Мирослави Антонович, де минали останні роки життя О. Дучимінської (1977–1988). В особовому фонді наявні також фото з похорону О. Дучимінської.

Серед іконографічних матеріалів знаходимо світлини діячів ХІХ–ХХ ст.: письменників Ольги Кобилянської, Іванни Блажкевич, Олени Кисілевської, Софії Русової, поета Юрія Назаренка, агронома-ботаніка Гаврила Гордієнка та його дружини Нелі, інженера Петра Зеленого, художників Олекси Новаківського, Осипа Куриласа і Петра Обаля, скульптора, етнографа, лікаря Опанаса Шевчукевича, вчених-філологів з Німеччини Олекси та Анни Галі Горбачів, польського письменника, філософа, перекладача Станіслава Вінценза, дружини Марка Черемшини — Наталії Семанюк, співробітників журналу «Нова Хата» (1934) та ін.

Слід відзначити, що окремі рукописні твори письменниці та листування зберігаються ще й поза її особовим архівом — як в державних установах (архіві Інституту літератури НАН України, Центральному державному історичному архіві України у м. Львові, особових фондах ЛННБ України ім. В. Стефаника (Богдана Ігоря Антонича, Євгена Юлія Пеленського, Любові Сухої, Олекси та Галі Горбачів), Державному меморіальному музеї Михайла Грушевського у Львові, Літературно-меморіальній кімнаті Наталії Кобринської у м. Болехів Івано-Франківської обл., Львівському літературно-меморіальному музеї Івана Франка), так і у приватних колекціях Мирослави Антонович, Петра Арсенича, Богдана Гавриліва, Осипи Лучко, Миколи Матвійчика, Іванни Підлуської, Федора Погребенника, Володимира Полека [17, с. 194-204] тощо.

Особовий фонд О. Дучимінської, сформований зусиллями її рідних, близьких, знайомих, товаришів по заслання, співробітників Львівського літературно-меморіального музею Івана Франка, розкриває творчу спадщину та духовний світ української письменниці, її стосунки з близькими по духу людьми, доповнює історію радянських політв'язнів кінця 40–50-х рр. ХХ ст.

Додаток

«Пісня тюремних пісень» — поетична збірка

Авторське слово:

Моя Муза — поезія довгі роки — можна сказати з 1914 р. примовкла. Дуже мало я за ці роки писала поезій. Дві, три в рік, і то по потребі, не по натхніню. Я переключилась на прозу і писала багато. Дрібні річки друкувала, більші ні. (Я не любила своїх друкованих речей!).

Коли мене заключили, коли мені скалічили мою душу і плюнули в неї брехнею, я тяжко загорювала. Мені видерли з душі віру в Правду, а ще гірше, що мені було дуже боляче, віру в людину. І в цей тяжкий момент прийшла до мене моя нагнівана Муза — поезія. Вернула!

Та вона так на мене налягла, що я не давала собі ради. Приходилося по два вірші нараз творити! А творчість була тяжка. Не було мож записувати (ні паперу, ні олівця), а все треба було фіксувати в пам'яті. Це було розкішне страждання! Я була близька божевіля: мене ж заключили зовсім невинно!! За мною не було навіть у думці ніякого гріха! Я невимовно страждала, що неправда так запанувала. 23 березня 1950 р. я наложила на себе руки, та — вратували!!

5. *Гончаров Ю. Д.* Лист до І. Лужецької. 15.07.1992. // ЛННБ України ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. — Ф. 254, од. зб. 150. — 1 арк., 1 конв.
6. *Дучимінська О.* Вибрані поезії / *Ольга Дучимінська* ; упоряд. і авт. передн. слова *В. Смирнов*. — Івано-Франківськ, 1996. — 40 с.
7. *Дучимінська О.* Вибрані твори / *Ольга Дучимінська* ; упоряд. *С. Баран, В. Смирнов*. — Івано-Франківськ, 2014. — 480 с.
8. *Дучимінська О.* «Вірші з давніх літ» і вибрані поезії 1950–1959 рр.». 1907–1961 рр. // ЛННБ України ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. — Ф. 254, од. зб. 14. — 20 арк.
9. *Дучимінська О.* Листи до Є. Ю. Пеленського. 1933–1935 рр. // ЛННБ України ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. — Ф. 232, од. зб. 30. — 5 арк.
10. *Дучимінська О.* «Пісня тюремних пісень. 23.XI.1949 – 21.IX.1951 р.»». 1905–1953 рр. // ЛННБ України ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. — Ф. 254, од. зб. 17. — 41 арк. [арк. 32-40 — чисті].
11. *Дучимінська О.* «Розквітають хризантеми». 1903–1965 рр. // ЛННБ України ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. — Ф. 254, од. зб. 21. — 25 арк.
12. *Дучимінська О.* Сумний Христос : [повіді, оповідання] / *Ольга Дучимінська* ; упоряд. і автор післямови *Р. Д. Горак*. — Львів, 1992. — 238 с.
13. *Дучимінська О.* «Таєжні шуми, скорботні думи (мої сибірські картини)». 1951–1968 рр. // ЛННБ України ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. — Ф. 254, од. зб. 23. — 63 арк.
14. *Дучимінська О.* Чую... молитву Землі. Поезії / *Ольга Дучимінська* ; упоряд. та авт. вступ. ст. *В. Пахомов*. — Івано-Франківськ, 1996. — 117 с.
15. *Качкан В.* Дучимінська Ольга-Олександра Василівна / *В. Качкан* // Українська журналістика в іменах : матеріали до енцикл. словника / НАН України, ЛНБ ім. В. Стефаника, НДІ періодики ; за ред. *М. М. Романюка*. — Львів, 1995. — Вип. 2. — С. 69-71.
16. *Качкан В.* По кременистій дорозі з терновим вінком (Голгофа Ольги Дучимінської) // *Качкан В.* Хай святиться ім'я Твоє : студії з історії української літератури ХІХ–ХХ ст. / *Володимир Качкан*. — Коломия, 1996. — Кн. 2. — С. 221-247.
17. *Пахомов В.* Творча спадщина Ольги Дучимінської / *Володимир Пахомов*. — Івано-Франківськ, 2001. — 249 с.
18. *Шаповал І. М.* Лист до Лужецької І. С. 30.06.1992. // ЛННБ України ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. — Ф. 254, од. зб. 160. — 2 арк.
19. *Шаповал І. М.* Лист до Лужецької І. С. 06.08.1992. // ЛННБ України ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. — Ф. 254, од. зб. 358. — 1 арк., 1 конв.